

scholia edentes in Concilium Tridentinum (*Pius V*): ab ingressu Ecclesiæ.

Interdicta localia. — In territorium et loca illius, qui injuriose aut temere Episcopum percutit aut rapit, vel hoc fieri mandat (*Clem. I de pœn.*); — 2. in regna, terras, loca eorum, qui impedire præsumunt Legatum seu Nuntium Pontificium, ne sibi subjectas terras ingrediatur (*Extr. super gentes de cons.*); — 3. in locum, in quo scienter sepultus fuit hæreticus, aut ejus sautor (c. *Quicunq. de hær.* in 6); — 4. in civitatem, quæ insequentibus hostiliter Cardinales auxilium præbet vel delinquentes non punit intra mensem (c. *Felic. de pœn.* in 6).

ADNOTATIONES AD SEQUENTIAM TRACTATUS QUARTI

(A) Page 4.

134. *Quotupliciter ex vanæ gloriæ cupiditate peccari potest?*
S. Thomas docet vana gloria peccari directe et indirecte (2, 2, q. 132, a. 3):

1. Directe peccatur tam verbis, quam factis. *Verbis* dum quis inordinate de se ipso prædicat, quod laudem et gloriam sibi comparet. Hæc dicitur jactantia, et est mortalis, si cedat in grave proximi damnum; aut in gravem Supremi Numinis injuriam, aut sit de rebus graviter malis; nam approbatio operis eamdem cum illo speciem induit. *Factis* vero, dum quis agit res novas et peregrinas ad laudem sibi comparandam: et dicitur *inventio novitatum*, quæ si ad mores corrumpendos confert, erit mortalis; securus, si in nullius damnum vergat, erit tantum venialis. Ad hanc refertur *hypocrisis*, qua nempe quis simulat sanctitatem quam non habet, aut majorem quam habet. Quod erit saltem veniale, cum sit mendacium facti. Erit autem peccatum mortale, si eidem conjugatur *vel* contemptus virtutis, *vel* grave proximi damnum, *vel* si ad finem graviter malum dirigatur: ut si quis, v. g., sanctitatem simulet ad proximum in re gravi decipiendum, *vel* ad beneficium acquirendum, etc. (*Vid. Staf., § 109.*) Hinc versus:

Si jactes tua facta; velis novus esse videri.

2. Indirecte peccatur, dum quis alteri non vult nec esse, nec inferior videri. Huc spectant: — 1. *pertinacia intellectus*, qua quis mordicus adhaeret propriæ opinioni. Et erit mortal is, vel si oppugnetur veritas magni momenti, vel si grave proximo damnum obveniat, ut si medicus, v. g., cum gravi ægroti periculo firmus maneat, atque immobilis in sententia propria; — 2. *discordia voluntatis*, nempe voluntat contrarietas in rebus illis præsertim, in quibus oportet nos esse concordes. Hæc licet sit venialis ex levitate materiae, ex genere tamen suo est mortal is, quia directe opponitur charitati, cuius defectus a regno Dei excludit. *Diximus voluntatis*; nam adhuc charitas subsistit in discordia intellectus, sive in discrepantia opinionum, quarum usus licet, ut fuit dissensio inter Paulum et Barnabam (Act. 5); *nam concordia, quæ est charitatis effectus, est unio voluntatum, non unio opinionum* (*Angelicus*, 2, 2, q. 37, a. 1).

3. *Contentio verborum*, impugnatio nempe veritatis cum altercatione verborum. Hæc pariter mortal is erit aut venialis, prout grave aut leve Dei honori et bono proximi damnum infertur; — 4. *inobedientia*, qua quis nempe ex contemptu exequi recusat illud, quod ex præcepto debet. Unde versus:

*Durities mentis, cordis discordia, et oris
Jurgia; mandatis nolle subesse probis.*

De hac habet D. Bernardus in Ps. xc: *Ambitio est malum subtile, secretum virus, dolis artifex, virtutum ærugo, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languores.* Cujus quidem ex D. Chrysostomo (Hom. in Matth. xv) *ratio est quia omne malum a malo nascitur; vana autem gloria de bono procedit; et ideo non extinguitur per bonum, sed magis nutritur.* Ex quo patet in extirpando hoc vitio quanta sollicitudine opus sit. V. Li-guori, *Op. Mor.*, I. V, n. 66. — Item Descuret, *la Médecine des passions*; art. *orgueil et ambition*, ubi plura exempla ponit. Non tamen omnia quæ habentur in hoc libro probamus.

(B) Page 40.

135. *Quoad luxuriæ materiam, quædam notanda specialius pro praxi, ac recto Confessoriorum regimine.*

1. *Quoad pollutionem*; nullum vitium est tam forsitan emendatu difficultius et tam noxiun sub omni respectu juvenibus et præsertim masculis, quam habitus se polluendi. Etenim prava hac consuetudine deprehensi obdurantur, hebetantur, virtutes fastidiunt, Religionem

contemnunt; eorum indoles fit tristis, fortitudinis incapax, nullius propositi tenax: vires corporis deficiunt, graves nascentur infirmitates, advenit caducitas præmatura, et saepe mors ignominiosa (*medicis et experientia quotidiana testibus*). Sollicite ergo studeant Confessarii eos, qui sibi creduntur, adversus tanta mala præmunire, vel ab infami habitu jam contracto retrahere. Execrandus *masturbationis* habitus, si inveteratus sit, Confessarios in quamdam desperationem conjicit; nam si (*pœnitentes*) *severius* tractentur, timendum est, ne deinceps non redeant et pejores fiant; si *nimia indulgentia* suscipiantur, in cœno vitii torpentes manebunt. Summa igitur prudentia magnoque zelo curare oportet, ut infelices isti pœnitentes ad sacrum Pœnitentia tribunal sepe, v. g., singulis hebdomadis accedant, de culpis admissis doleant, et propositum amplius non peccandi frequenter renoverent, orient, orient et iterum orient.

136. 2. Quoad fornicationem: fornicatio fidelis cum infideli, puta cum hebræa aut mahometana, in communi sententia longe gravior est, quam cum catholica. Imo haec infidelitatis circumstantia (ex Continuator Tournely) speciem mutat; quia sicut ab Ecclesia nubere prohibatum est christianis cum infideli in honorem catholicæ fidei et ad removendum perversionis periculum; ita eadem de causa prohibita censetur ab Ecclesia quævis copula cum infideli, quæ semper vergit in dedecus Religionis: ideo non est solum contra castitatem, sed etiam contra Religionis virtutem. Hanc tamen specialem circumstantiam mortalem esse alii negant.

137. 3. Quoad concubinatum. Jure civili concubinatus tunc tantum putatur, quando concubinarii habitant eamdem domum. Non ita tamen jure Canonico, uti constat ex stylo Curiæ Romanae, et ex Tridentino, sess. 24, c. viii (V. Salmanticenses, tract. xxvi, c. ii). Concubinatus idem est ac *simul cubitum ire*; fornicatio vero deducta est a verbo *fornicor*, sumpta denominatione ab eo, quod meretrices in fornicibus, hoc est locis concameratis seu ad modum arcus fabricatis, honestatem nundinabantur. Hic advertendum, nomen *concubinae* non semper in malo sensu usurpari: in veteri Lege hoc nomine (tunc missa uxorum pluralitate) vocabatur vera *uxor*, sed secundaria, quæ scilicet honorem et domus administrationem non habebat. V. Veith, *Scriptura sacra contra incredulos vindicata*; In Job, n. 12.

138. 4. Quoad sodomiam. Perfecta est sodomia in quacunque parte corporis fiat congressus; quia ordinarie semper adest tunc affectus ad indebitum sexum. Ideo non est opus explicare in Confessione, an pollutio fuerit intra vel extra vas præposterum; quamvis ad incurrendam reservationem requiratur seminatio intra vas, ut ait P. Mazzota... « Pollutio habita tangendo puerum vel mulierem dormientem, absque

tamen concubitu sive conjunctione corporum, non habet nisi simplicis pollutionis malitiam, ut probabilius dicunt Salmanticenses, Cajetanus, Azor, Bonacina, etc. Item qui polluitur tactibus alienis, jam dupliceiter peccat cooperando peccato alterius; non tenetur tamen explicare, an tactibus maris vel foeminae, nisi ista habeat virum aut votum castitatis. » Liguori, *Homo Apost.*, tr. ix, nn. 24 et 25. — Hic notandum etiam: « Non refert in quo vase coeant masculi aut foeminae inter se, vel in anteriori vel in posteriori, vel in alia corporis parte; cum malitia sodomiae in affectu ad sexum indebitum consistat, atque in genere suo completa sit, dum fit applicatio membra genitalia ad partem corporis ejusdem sexus per modum concubitus. Si autem fieret tantum applicatio manus, pedis vel oris ad partes genitales alterius, etsi pollutio ex ultraque parte sequatur, non reputaretur sodomia; quia non esset concubitus. »

139. 5. Quoad turpia verba proferentem, audiatur Staph, § 310: « Qui turpia proferre amat, hoc ipso depravatum animum, et immunitiam cordis testatur, quandoquidem *ex abundantia cordis os loquitur* (Matth. 12). Tum vero in semetipso non minus quam in aliis sensum pudoris hoc firmissimum integratatis munimen subvertit ac destruit: unde irrumpenti libidini jam facilis accessus panditur. Denique neminem latere potest quot scandalâ inde oriuntur, dum per hujusmodi verba salacia phantasia turpissimas imagines concipit, stimulus venereus irritatur, et nefandorum flagitiorum horror sensim abstergitur. Præsertim res est luctuosissima, si juventus adhuc incorrupta talia auribus usurpet, sique pudendas illecebras, quas hucusque feliciter nescivit, pessime edocetur. Quamobrem jubet Apostolus: *Omnis immunditia nec nominetur in nobis, sicut decet Sanctos; aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet* (Eph. 5). »

140. Quoad theatra observandum, quod aliquando scenici ludi rure obtinent, et ab ipsis rudibus instituuntur vel ad ipsum divinum cultum augendum. De his habet Staph, § 318: « Equidem hucusque non nisi spectacula religiosa, et insuper non de nocte, sed tempore pomeridianio edi consueverunt. Sed praeterquam quod per hæc spectacula tum in ipso loco, tum in vicinia cultus divinus et christiana institutio multum defraudentur, tot etiam abusus, et morum corruptelæ inde resultant, ut pastores animalium de illis non nisi dolere possint. Etenim *actores ipsi* exinde vanæ ostentationi, petulantiae, ebrietati, aliisque vitiis assuefiunt; ex numero autem *speciantium* plurimi hac occasione corrumpuntur, dum præcipue utriusque sexus juventus liberius sibi indulget, finita commedia ad tabernam divertit, et tum ibidem tum in reditu plurimis peccandi periculis exponitur. » Videat tamen Parochus,

ne obstanto majora provocet mala : curet, si fieri possit, ut partes foeminarum excludantur, et nullus vir ueste foeminea utatur.

141. Quoad *remedia contra luxuriam* hæc specialius et compendiose adnotamus cum Dens inspicioendo ejus radicem et causam ; — 1. si peccata, tentationes et commotiones carnales oriuntur ex causa externa, uti sunt consortium, alloquium, visus vel aspectus, tactus, deliciae, otium, nimius somnus, lecti mollities aut calor, locus, persona aliqua, lectio librorum, specialis vel nimius cibus, potus, etc., remedium promptum et aptum est vitare et abrumpere illas causas, sive occasiones ; — 2. Si carnales tentationes proveniant ex causa interna, ex lubrica complexione naturali, passione concupiscentiae dominante, vel pruritu carnis, ex abundantia seminis, spirituum et humorum; remedium afferunt maceratio carnis, abstinentiae, jejunia, fames, sitis, frigus, sensus poenitentiae, vigiliae, surgere e lecto, non decumbere super dorsum sed in latere, manibus super pectus in modum crucis, etc.; — 3. Si tentationes carnis exurgant ex incidentibus cogitationibus impudicis, ex phantasia, imaginatione, vel ex memoria recurrente, aut a diabolo immundo ; congrua remedia sunt oratio ad Deum, invocatio B. M. Virginis, Angeli Custodis, etc., meditatio passionis Christi, praesentiae Dei, quatuor novissimorum; item mentem et corpus tense applicare ad alia objecta et negotia, etsi temporalia ; sic enim clavis clavo pellitur.

Loquendo vero specialissime de *pollutione*, certo nullum remedium validius est, quam saepè confiteri, si credere est Philippo Nero, B. Leonardo, etc.

Et S. Alphonsus, *Praxis Conf.*, n. 77 docet eos, qui hoc remedio non utuntur, emendationem sperare non posse, nisi per miraculum.

Liber autem : *Il Sacerdote sanctificato*, n. 94 habet :

« Regardez comme très-probablement valides les confessions après lesquelles le nombre des fautes du pénitent a notablement diminué, encore qu'il soit retombé après s'être confessé. Autrement ce serait confondre le fruit d'une seule confession avec le résultat qu'on peut attendre de plusieurs confessions ; ce serait vouloir ne pas mettre de distinction entre l'effet d'un bon remède, pris une fois seulement, et l'effet de ce même remède pris durant longtemps. Or, de même qu'on appellera efficace une potion qui arrête sur-le-champ la fièvre et la fait disparaître, quoiqu'elle revienne quelques jours après ; et qu'il n'appartient qu'à l'application continue de ce remède de détruire entièrement la fièvre, parce qu'il chasse en même temps les humeurs malignes, sources de la maladie ; de même, Dieu n'a pas donné à chaque confession en particulier une vertu illimitée. Toute confession bien faite, accompagnée d'une vraie contrition, détruit

la culpabilité du pénitent, mais n'enlève pas les restes du péché, la faiblesse, le penchant à la rechute ; elle diminue mais ne dompte pas entièrement la force des mauvaises habitudes. Ce dernier effet, dans les vues ordinaires de la Providence, n'est réservé qu'à la confession continuée, qui nous purge peu à peu des restes du péché et rend durable et solide la santé qui est revenue à l'âme. C'est pour cela que le Rituel romain suggère comme un spécifique excellent contre la rechute la fréquentation des sacrements. Tous les saints, tous les maîtres de la vie spirituelle, n'ont pas donné d'autre conseil. » It. V. cl. Card. Gousset, *Justification de la Théologie de S. Alphonse de Liguori*, c. ix. — Le P. Ventura, *Les Femmes de l'Évangile : Appendice à l'Homélie ; la Femme malade ou la pitié ; Remède contre la corruption de la chair*; ubi maxime commendatur etiam frequens Eucharistiae susceptio : omnium maxime coelesti hoc robore indiget juventus sui incuria, et ætatis suæ levitate simul et ardore lapsui propinquia (V. Staf, § 312).

142. Hic venit etiam maxime juvenibus commendanda devotio erga Angelicum juvenem Aloystium Gonzagan, quem Benedictus XIII Sanctorum fastis adscripsit, atque innocentiae et castitatis exemplar simul et patronum studiosæ presertim juventuti dedit. Qua in re cumulatissime faciet notissima oratio : *O Luigi Santo*, pro qua Pius VII et partiales et plenarias Indulgentias concessit. — Ita extollenda maxime pro studiosis juvenibus devotio erga S. Thomam, qui fortiter dimicans ad tuendam suam puritatem, meruit sacro cingulo ab Angelis constringi, quo perpetuae virginitatis gratia donatus fuit. Hinc nata devotio, et sub nomine *Militia angelicæ* instituta de hoc sacro cingulo pia societas, quam plures Pontifices Indulgentias cumularunt. *V. il giglio della purità conservato con varii mezzi, e specialmente con la divozione del sacro Cingolo dell' Angelico Dottore san Tommaso d'Aquino*. Torino, Paravia ; Novara, Crotti.

Juverit etiam terrefacere impudicos periculo damnationis : etenim vitium turpe cor indurat ; cor autem durum male habebit in novissimo. *V. I Comandamenti della legge di Dio illustrati da esempi* ; Modena 1861.

(C) Page 43.

143. Notamus, quod si quis advertenter sumat tantam vini potio-
nem, quæ sit apta ad se inebriandum, nullo modo excusabitur a mor-
tali, etiamsi, antequam sensibus destituantur, somno se tradat, atque
vini effectum effugiat. Tunc enim potio illa jam de se est intrinsece
mala; cum de se apta sit ad privandum hominem usu rationis, et non
sit nisi per accidens, quod ipse per somnum sensibus destituantur. Idem
est dicendum, si non statim privatio usus rationis sit eventura, sed
post unam vel alteram horam, cum nempe vini potator ad aerem
prodibit; nam semper haberetur causa deliberate posita. Item peccant
graviter, qui diu noctuque potentes ebrietatis periculo se exponunt;
item qui ipsi multum bibentes alios ad æquales haustus provocant
cum præviso ebrietatis periculo. Item peccant graviter qui cum experti
sint se inebriari in illis consortiis, tamen adhuc in iis versantur. Item
qui prætextu patrii moris, aut boni affectus convivas urgent ac quasi
ad bibendum necessitant cum ebrietatis periculo; secus si tantum
liberalior potus offeratur. (V. Liguori, *Op. Mor.*, I. V, n. 78.) —
Quod vero dictum est de vino, paritate rationis valet de quocumque
alio liquore inebriante: cum una deformitas sistat in amissione usus
rationis.

144. Vitium ebrietatis præ reliquis formidandum est, quod præter
dissipationem honorum, plerumque etiam officiorum neglectum, com-
plura scandala, et sat numerosam catervam peccatorum pedisse quam
habere soleat, et quod in diram consuetudinem abeat, que semel con-
tracta ægerrime corrigitur. Hinc D. Hieronymus hominem ebriosum
non solum mortuum, sed etiam sepultum dicit. Et plerumque aliud
remedium non restat, quam ut per longius tempus ab omni potu in-
ebriante prorsus abstineant; si enim dulci huic veneno labia denuo ad-
movent, omnium propositorum immemores se iterum concitato na-
turæ pruritui permittunt. Sunt etiam omnino prohibendi ab ingressu cau-
ponarum. Periti hac remedia suggestur: 1. longe fieri a sociis qui ad faber-
nam invitant; invitant enim ad grande peccatum (fiat in honorem Jesu);
2. longe fieri a taberna, nam occasio est funiculum triplex (idque sit
in honorem M. Virginis); 3. vel aquam, vel vinum cum aqua, vel sal-
tem vinum moderate et semper in domo propria simul cum familia
bibere, toties illud mercando (idque fiat in honorem Angeli custodis).
Haec qui per aliquod temporis adimpleat, a suo vitio certo curatur.

145. Considerent qui hoc turpi vitio inficiantur, terribilia etiam in
hac vita consequentia; luxuria et ebrietas consociantur facilime. Hinc

ADNOTATIONES.

Prov. xxiii: *Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrieas; cui vœ?*
cujus patri vœ? cui rixœ? cui foveœ? cui sine causa vulnera? cui suf-
fusio oculorum? nonne his qui commorantur in vino et student cali-
cibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splen-
duerit in vitro color ejus: ingreditur blande, sed in novissimo mor-
debit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet; oculi tui vi-
debunt extraneus et cor tuum loquetur perversa, etc. Item V.
Eccli. 31. — Et Staf., § 283: « Generatim omne vitium cui quis in-
dulgere pergit, præter alias pessimos effectus etiam corporis vigorem
et incolumentem subverttere consuevit, dum ei vel necessaria fomenta
subtrahuntur, e. g., per avaritiam; vel dum illud præmatre exsuc-
cum, et languens redditur; scilicet qui delinquit in conspectu ejus
qui fecit eum, incidet in manus medici (Eccli. 38). Præ reliquis,
teste experientia, vinolentia atque luxuria ipsas quasi radices et prima
vite stamma venenare solent. Exinde enim corporis maxime juvenilis
robur omne pessum dari, nervorum vigor et ipsa ossium medulla ex-
hauriri, atque ut de nefanda lue quæ frequenter contrahitur, taceam,
vita lenta morte tabescere consuevit, » etc.

146. Attamen præ reliquis hoc vitium in Sacerdote, præsertim pa-
store animarum, atrocitatem fere portentosam acquirit, dum nempe
illi infra conditionem brutorum dejecti conspicuntur, quos populi chri-
stiani duces et angelos esse oportet. Hæc Sacerdotum perversitas jam
ab Isaia (c. xvii) inter præcipua incitamenta computatur, quibus po-
pulus ad omnem impietatem, Deus vero ad acerbissimam vindictam
provocetur. Qui vita decursu ab hoc pessimo vitio vinci non vult, ju-
venis utatur modico vino, et sollicite caveat ab occasionibus. Sæpe
pia quidem, ast et malesana ruricolarum liberalitas Sacerdotem præ-
cipue juniorem ad hoc vitium deflectit, dum nempe eidem ad suas
ædes divertenti vinum adustum non tantum offerunt, sed obtrudunt,
etiam. Iterum Staf., § 294 et seqq. — V. Raineri, *Istruzioni*, ecc.,
t. 3, *rimedi contro l'ubriachezza*. — P. Gaetano da Bergamo,
Esame pratico sopra il vizio volgarmente detto dell' Osterio; it.
Esortaz. XVI.

147. An (quæres) liceat ad valetudinem curandam in morbo
gravi potum sumere, si ex eo prævideatur secuturu ebrietas? Valde
laborant in hac quæstione. Satis probabiliter, imo probabilius id affir-
mant licere Layman, Lessius, Salmanticens, Sylvester, Sylvius,
Sporer, Toletus aliique; hoc enim non est velle ebrietatem, sed tan-
tum illam permittere. Ita licet matri sumere pharmacum directe
tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirecte eveniat et præ-
videatur expulsio fœtus. Ita licet medicamen sumere ad expellendum
semen morbiferum, etsi inde præter intentionem cognoscatur materia-

liter secutura pollutio, uti docent communius cum Billuart. Ita licet membrum l^asum abscindere, et si certo praevideatur sensus in illo casu sopiendos, amittendumque usum rationis. Huic sententiæ favet Angelicus, qui docet non licere, quod *homo absque necessitate redat se impotenter ad utendum ratione* (1, 2, q. 88 a. 5); ergo in necessitate, si videlicet fiat indirecte, per consequens licet.

Diximus *si fiat indirecte*, nempe si potus directe adhibetur ex medicorum præscripto ad corrigendos humores pravos. Directe enim ebrietatem intendere est prorsus illicitum; cum ea sit intrinseca mala (S. Thomas, 2, 2, q. 150). Hinc bene docet Croix, nunquam permitti posse se inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur; quia in hoc casu directe intenderetur ebrietas, tanquam medium removendi doloriferam operationem, vel morbi aut vulneris cruciatus. — Non est tamen damnanda praxis medicorum, qui opium exhibent sensus sopiendi causa; cum virtus ejus primaria sit soporifera. Idem de æthere aspiratione hausto dicendum erit; novum ac mirum inventum (periculosum tamen), quod physici *inspirationem ætheris* appellant: quo fit, ut tanto sopore obtorpescant nervi (græce *narcosi* a *narcē* sopor), ut infirmus dolorosissimas chirurgicas operationes sustinere possit, quin vel minimam molestiam patiatur; imo quin vel ipsos sensus amittat.

148. *Quid (dices), si quis alicui mortem minetur, nisi bibat ad ebrietatem usque?* Audiatur D. Augustinus: *Etiamsi ad hoc veniretur ut tibi diceretur: Aut bibas aut morieris, melius erit ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur* (Serm. 232). Sane privare se directe usu rationis est intrinseca malum. Ita probabilius Azorius, Cajetanus, Tournely, Wigand, aliique (contra multos, qui tenent tunc bibere ad ebrietatem licitum esse; nam tunc assumitur vini excessus, non animo se ineibriandi, sed uti medium ad mortem fugiendam). Neque tunc adest, ut recte dicunt, causa excusans sicuti in casu præcedenti; quia ibi vinum est medium natura sua ordinatum ad morbum expellendum, seu medium quod natura expostulat: adest enim in hoc casu periculum ab intrinseco, sive a morbo vexante. Quod autem licite querit natura, licite ipsi conceditur; quamvis per accidens sequatur alia ex parte malus effectus. — Aliter est, si vinum ordinatur a libero agente, nempe ab homine, qui se, ut mortem vitet, voluntarie vult immodico vino ingurgitare. Quenam porro proportio inter electionem hujusmodi, et evasionem mortis? si nulla proportio naturaliter esse potest, neque etiam eligi debet tanquam medium; et proinde licet in hoc casu velit ipse præscindere ab ebrietate secutura et velit tantum suæ vitæ conservationem tueri ex illa immodata vini sumptione; tamen, cum ista non

sit naturaliter ad hoc ordinata, neque potest sub tali respectu intendi et eligi, et ideo semper remanet in ipsa malitia ebrietatis, quam nata est producere, et quæ solummodo censemur a tali homine intendi. Neque etiam dicas quod licite permittitur amissio usus rationis, cum agitur de morte vitanda quæ est majus malum, sicuti quis potest permettere abscissionem manus; quia pars de se ordinatur ad conservationem totius corporis. Porro usus rationis non ordinatur ad corporis vitam, sed ad animæ integritatem: unde paritas non tenet.

149. *Sed (quæres) an saltem liceat aliquem ad ebrietatem inducere, si aliter impediri nullimode possit a graviori malo, v. g., a sacrilegio, ab homicidio, ab adulterio? etc.* Alii cum Lessio affirment; hoc enim esset malum, quod amplius impediri non potest, diminuere. Alii cum Laymano dicunt licitum quidem esse ei apponere vinum meracissimum, ut ita se inebriet; non tamen ad ebrietatem eum inducere; etenim licet quidem malum permittere, non vero illud directe suadere. Alii cum Tournely neutrum concedunt; quia cum talis neutrī quam de vino cogitet, est verum ac positivum malum curare, ut ipse se inebriet. *His tamen non obstantibus*, concludit S. Alphonsus, *prima sententia satis probabilis videtur mihi et aliis viris doctis a me consultis, sive ebrietas sit materialis sive formalis* (sive nempe simpliciter eam permittamus sive ad eam etiam inducamus): *quia licitum est inducere alterum ad minus malum, ut impediatur a majori.* Nempe tunc non jam est consulere malum; sed bonum, scilicet electionem minoris mali (Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 77; l. III, n. 57).

Certe tamen esset mortale alicui *sine justa causa* vinum quantum ipse velit suppeditare, si inde prævideatur ebrietas secutura; cum sit rei graviter malæ cooperari. Dictum est *sine justa causa*; nam ex justa et rationabili causa illud ministrare liceret: sic, v. g., licitum est caponi dare vinum aut cervisiam se inebriaturis, si secus notabiliter læderetur in diminutione concurrentium, uti docent probabilius et satis communiter cum Billuart, qui *de Temperantia* hæc verba ponit S. Thomæ: *Licite possumus uti malitia alterius, vel etiam materialia, qua abuteretur, non subtrahere, sed præbere pro aliquo incommodo vitando.*

(D) Page 48.

150. *Quot modis (quæres) quis potest de proximi bono tristari?*

R. Quinque modis potest quis de bono alterius tristari.

1. Cum quis contristatur de bono alterius absolute, quia proximi

bonum est : et dicitur odium inimicitiae, vel simpliciter odium seu aver-sio personae, cui volumus malum, quatenus ejus malum est. Quod quidem ex genere suo mortale est; cum directe opponatur praecepto diligendi proximum, alteri ex maximis Dei mandatis.

2. Cum quis contristatur de bono proximi relative ; quia nempe ab eo timet aliquod malum : et dicitur timor. Qui erit licitus, si malum sibi vel suis timeat inferendum injuste : sic, v. g., Esther et Mardo-chaeus contristabantur de exaltatione Amani ; quia malum ingens tam sibi quam universo Iudaeorum populo perfumescebat.

3. Cum quis contristatur de bono proximi, non quia illud proximus habeat, sed quia eodem ipse careat. Hæc tristitia si sit circa bona spiritualia, dicitur æmulatio, et est laudanda, dicente Apostolo : *Æmula-mi spiritu-alia* (I. Corinth. 14). Si circa bona temporalia, erit bona vel mala, prout bonum vel malum erit ejusdem objectum.

4. Cum quis contristatur de bono alterius; quia talis boni eumdem putat indignum : et est indignatio seu abominatio, qua aversamur per sonam ex displicentia ejus qualitatum, quia sunt malæ aut noxiæ, aut ingratae vel in se, vel nobis, vel aliis. Unde dicitur odium abominationis. Potest esse bonum, si a justitiae vel boni publici amore proficiatur : ut cum quis, v. g., dolet, quia improbi promoventur ad dignitates ob damnum publicum, quod inde evenire potest. Erit tamen peccatum et quidem blasphemie, si quis serio contristetur de Dei providentia, quod impiis bona largiatur.

5. Cum quis ideo contristatur de bono alterius, quia per illud ipse timet, ne æquetur ; vel quia jam æquatur aut superatur, et sic immi-nuat ejus excellentia. Hæc est invidia proprie dicta, de qua Augustinus : *Amando quisque excellentiam suam vel paribus invidet, quod ei coæquentur; vel inferioribus, ne sibi coæquentur; vel superioribus, quod eis non coæquetur* (De Gen. ad litt., c. xv). Ad hanc revo-catur gaudium de malo proximi, quatenus per illud ejus vulneratur et minuitur excellentia, et nostra augetur et fulget. Quare si peccitens de invidia se accuset, interrogandus qualis fuerit ejus tristitia de bono alterius ; cum quilibet res e suo objecto specificetur. Item docendus in quo invidia sita sit, ne forte peccet ex conscientia erronea putans esse invidiam, ubi invidia non est. Etsi autem invidia sit grave malum in se, non est tamen *omnium peccatorum*, in proximum gravissimum; nam plus aliquis nocet proximo per furtum, homicidium, etc.

151. Invidiam ad vivum pingit Ovidius l. II *Metamorph.* :

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto;
Nusquam recta acies; livent rubigine dentes;
Pectora felle virent; lingua est suffusa veneno;
Risus abest, nisi quem visi movere dolores;

Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis;
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum; carpitque, et carpitur una,
Suppliciumque suum est.....

(E) Page 54.

152. Quoad censuram, quæ ipso facto incurritur, notamus : — 1. et si censura latæ sententiæ illico suum sortiatur effectum ; aliquando ta-men, si agitur de magna re, Pontifex eam incursum esse declarat, ac quasi de novo infligit. Quod tamen non est de necessitate ; sed fit, ut sic magis terreatur homines et a malo arceantur, vel etiam ut omnis tergiversatio de medio tollatur. Sic Pius VII excommunicavit Principa-tus Romani usurpatores ; et tamen certum erat, ab istis excommuni-cationem fuisse incursum, utpote latam jam in Bulla Cœnæ et in Tri-dentino.

2. Qui facto ex omni parte jam consummato, cui censura latæ sen-tentiæ adnexa est, subscribunt vel illud approbant ac laudent simpli-citer, non ideo censuram et ipsi incurrint; excipe nisi ipse superior etiam simplices adprobatores includat⁴. Sed illa solummodo ii ligantur, qui efficaciter ad factum illud concurrerunt, sive opus jam materiali-ter consummatum proprio voto legaliter ut ita dicam, ratihabendo ; sive illud nondum consummatum laudando, adprobando ; item pecu-nias vel nomen dando ad hoc, ut locum habeat, esto quod parvam pecuniae quantitatem conferant, ansam tamen tribuunt, ideoque etiam efficaciter concurrunt vel ad illud efficaciter ponendum, vel ad illud efficaciter exequendum. Non est tamen dubitandum, quod in omni casu omnes laudatores ac subscriptores peccent, cum opus malum ad-probent : et si forte primitus valeant excusari putantes id sibi exemplo aliorum licere, cessat tamen hæc bona eorum fides, statim ac Ecclesia per suos Praelatos loquitur. Neque tunc amplius excusantur, sed eorum peccatum ex materiali in faciem Ecclesiae fit formale, si admissum publice non corrigit. Sane actum esset de magisterio Ecclesie doc-entis, si quis tuto se egisse contendat, quia dictamen suæ conscientie secutus fuit : hoc est spiritum privatum velle sequi ; hoc est Protestan-tium placita adoptare.

⁴ Ita Pius PP. IX Encycl. 26 jul. 1855 excommunicavit usurpatores ho-norum ecclesiasticorum, nec tantum qui legem proposuerunt et probarunt, sed etiam illorum *fautores, consultores, adhærentes*. Quæsitum fuit an sub hoc nomine veniant etiam illi qui dictam legem adprobarunt vel adprobant verbis, et S. Pœnitentiaria 1 sept. 1855 respondit, *affirmative*, facta rela-tione Pontifici et juxta ejus mentem.

Quinam veniunt nomine *adhærentis*, *consulentis*, *consentientis*, *adprobantis*, *cooperantis*, et similium, quos plerumque Pontifices una cum principali agente censura reservata percutiunt, hanc regulam tradit Bonacina agendo de censura lata contra invadentes et occupantes terras, civitates, loca aut jura Ecclesiæ romanæ, vel jurisdictionem in illis usurpantes, aut vexantes: duplicitis generis actions distinguunt; aliae nempe sunt *principales*, aliae *minus principales* et *accessoriae*; illæ primæ sunt octo: 1. per se vel per alium directe vel indirecte sub quocumque titulo et colore vel in totum vel in partem cum præsumptione invadere terras, loca aut jura ad Rom. Ecclesiam pertinentia, ipsique mediate vel immediate subjecta; 2. destruere; 3. occupare, hoc est rapere aut usurpare; 4. detinere, hoc est rem injuste occupatam non restituere; 5. de facto usurpare supremam jurisdictionem Romanæ Ecclesiæ; 6. prefatam jurisdictionem de facto perturbare; 7. eamdem retinere; 8. eamdem vexare. Nullum est dubium, quin actions istæ dicantur sub lata censura cadere.

Actiones *minus principales* et *accessoriae* sunt quinque 1. adhædere delinquentibus; 2. favere; 3. auxiliari; 4. consulere; 5. defendere. Porro actio minus principalis et accessoria per se non sufficit ad incurriendam censuram, nisi actio aliqua principalis sequatur (adde, vel nisi aliud declareret superior). Sic, v. g., qui equos, arma, milites, victualia, opes, pecunias, aut res alias voluntarie præbet; aut consultit, suadet, hortatur; aut transitum per sua loca concedit ad faciem aliquam actionem principaliter prohibitam, afficitur excommunicatione, quia isti non solum adhærentes, verum etiam sequaces et factores vocantur. (In ejus *Summa*, de censuris Bullæ *Cænæ*.)

153. Aliquando etiam *bruta* dicuntur excommunicari vel anathematizari, ad significandum videlicet quamdam adjurationem pro ipsorum interitu et expulsione; non autem in sensu genuino et proprio.

Imo etiam *mortui* excommunicari dicuntur, sed impropre: hoc intelligitur vel de quadam execrationis specie; vel de excommunicationis declaratione, quam ante mortem incurserint; vel tandem de excommunicatione indirecta, qua nempe Ecclesia prohibet, ne orationes pro iis effundantur, aut alia iisdem præsentur externa ac publica christianæ charitatis officia.

(F) Page 56.

154. Etiamsi concederetur censuræ nomen sæculis recentioribus in Ecclesia fuisse inductum, nihil inde consequeretur; cum sit indubitate semper in usu fuisse rem eo nomine significatam. Sane semper in

usu fuerunt in Ecclesia tum Latina tum Græca vocabula *canonicæ destructionis*, *pænæ et gladii spiritualis*, *mucronis medicinalis*, etc., que idem sonant ac censura. Verum falsum est censuræ nomen recenter fuisse inductum; Gratianus enim citat canonem Concilii Toletani anno 675, ubi legitur: *Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communione privatus... sub pænitentiaz censura permaneat corrigendus*. Quis autem dicere audeat recenter inductum nomen, quod ut notissimum, atque vulgare legimus usurpatum in Hispania jam a VII seculo? (*Decr. part. 1^a, dist. 12, c. xiii.*) — Vid. Scotti, *Teoremi*, ecc., part. 2^a, *Teor. vii.* — *Saggio elementare di diritto pubblico ecclesiast.* Lugano, 1844, tom. I, pag. 291.

155. Marsilius Patavinus docuit, ad censuram inferendam requiri etiam civilis Principis vel Reipublicæ auctoritatem; sed tanquam hæretica semper hæc ejus doctrina in Ecclesia Catholica habita est. Sane Christus non Principibus, non Reipublicæ civili, sed solis Apostolis, imprimis D. Petro hanc potestatem tradidit. Et ea semper tam Pontifices, quam Episcopi usi sunt absque ulla dependentia ab auctoritate civili. Adde Tridentinum solemniter ad rem hoc tulisse Decretum: *Nefas autem sit sæculari cuilibet magistratui prohibere ecclesiastico judici, ne quem excommunicet, aut mandare ut latam excommunicationem revocet;... cum non ad sæculares, sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat* (Sess. 25, c. iii, de R.). V. *Devoti, Inst. Can.*, lib. IV, § 42, nota 4. — Mazzarelli, *Il buon uso della logica*, ecc. Opusc. 9: *La scomunica*. — Liber, *Comandi chi può, obbedisca chi dee*, ecc., p. 177. — Bianchi, *Polizia della Chiesa*, t. III.

156. *Quid si alicubi regium placitum vigeat?* — R. Etiam iis in regionibus, ubi Romani Pontifices concederunt, ut ipsorum decreta nonnisi post principis acceptationem seu visionem publicentur et obtingant, placitum hoc nullimode requiritur in rebus fidei ac morum. Harum enim rerum potestas est ipsi Ecclesiæ intrinseca et independens, cum ejus tantum sit docere, regere, tueri et pascere fideles salutaribus pascuis, a noxiis eos arcendo.

157. Hinc mirum, quod alicubi nequerit publicari dogmatica Bulla de immaculato Virginis conceptu, sine prævia gubernii adprobatione ac licentia. Hinc probosum, ut tot difficultates perquirantur, emittantur quoad Pontificum Decreta, ubi pestilentissima quæque in lucem edi permittuntur quotidie cum tanta animarum ac civilis societatis pernicie; dum in Patrem adhibetur sævities, malis omnibus omnis conceditur licentia! — Cum porro censura respiciat rectam vivendi normam, sitque res spiritualis et ecclesiastica juxta ipsos etiam adver-

sarios, et ejus comminatio dirigatur ad continendos fideles eorumque religiosos mores tuendos, certo certius, nullibi regio placito indiget, ut vim habeat suam; et in hoc omnes consentire debent, qui sunt firmo ac sano judicio prædicti. Hoc adeo verum est, ut Napoleo I, ad vim excommunicationis in ipsum latam enervandam, illam irridebat quidem, at de necessitate placitationis nullum verbum fecit. Adde; quæ identidem infliguntur censuræ a Pontificibus, non tam novæ sunt, quam noviter prolatæ ac renovatæ ad majorem terrorem; cum jam aliunde vigeant, utpote insertæ in corpore juris Canonici, aut in Tridentino ab omnibus utique generatim recepto: uti est, v. g., censura lata in usurpatores bonorum Ecclesiæ, in laicos ecclesiasticorum carcerarios, percussores quæsitores, puntores, etc. Ergo tanto minus hoc placitum requiritur ad monitoria quæ aliquando dictis censuris præcedunt; sunt enim præambula ad illas; qui porro jus habet ad rem, jus etiam habet ad illius accessoria, et necessarias solemnitates. — V. Bouix, *De principiis*, part. 2, sect. 2. — Riccardi, *Gemili*, etc., *Convers.* iv. — *Civiltà Cattolica*, vol. VIII, anno 1852, pag. 40: *L'Exequatur, per le doctrine*. — *Concordatum Austriacum*, art. 2.

Tandem Allocutio Pii IX habita in Consistorio 3 nov. 1855 aperte tradit falsam jam opinionem, perversam, funestissimam, oppositam aperte divino Primatui et jam damnatam, quæ docet placitum Regium necessarium esse pro rebus spiritualibus et ecclesiasticis negotiis.

158. Dices: *Cum Ecclesia sit in Statu, nihil nisi dependenter ab ipso constituere potest, ne confusio inducatur; ergo leges et maxime punitiones nullius roboris esse debent, neque tolerandæ sine Regis venia et probatione.* — R. Cum Nardi, *Éléments de droit ecclésiastique*, II part., c. II, a. 1: « L'État ne doit tolérer dans ses limites aucun pouvoir du gouvernement qui gravite dans sa sphère et ne dépende pas de lui. Ce n'est pas dire qu'il ait le droit d'absorber toute force et toute activité, mais celles seulement qui appartiennent à sa raison d'être... D'où nous tirons cette conclusion: l'État et l'Église ne sont point identifiés l'un à l'autre: ils coexistent, comme deux personnes morales, juridiques, libres, indépendantes, parfaites, destinées toutes deux à procurer le bonheur du genre humain, mais à des points de vue différents, et par des moyens différents aussi. » — Unde unaquæque potestas circa actus suos omnino libera est, et potest sicuti indicere præcepta, ita etiam transgressores punire. (*Vid. De la paix entre l'Église et les États*, par Clément-Auguste, bar. de Droste-Vichernig, archevêque de Cologne. — *Vid. etiam Annali religiosi*, t. XIII, pag. 207. — *Civ. Catt.*, serie 2, vol. VI: *L'autorité sociale*. — Boyer, *Défense de l'Église catholique contre l'hérésie constitu-*

tionnelle qui soumet la Religion au magistrat, renouvelée dans ces derniers temps, Paris 1840.

(C) Page 59.

159. Q. 1. *An Episcopus, si sit extra Diœcesim, possit censurare suos?*

R. Ut res plenius intelligatur, præmittimus cum Ferrante: censuras ferre est de potestate jurisdictionis; jurisdictione autem alia est *voluntaria*, alia *contentiosa*: illa exercetur in volentes, nullamque exigit formam judicij, ut est potestas vota dispensandi, peccatores absolvendi, etc.; hæc igitur cum fiant sine contentione, possunt in subditos ab Episcopo exerceri, etiam si sit extra Diœcesim. Sicut ipse potest exercere potestatem Ordinis, cum sit ad instar voluntarie (si tamen usus non requiratur Pontificalium, qui extra Diœcesim penitus interdicitur sine licentia Ordinarii loci). — Contentiosa vero jurisdictione quæ cum exerceatur in invitatos, id est judicio contendentes, judicij formam exigit, regulariter extra Diœcesim absque Ordinarii licentia nequit exerceri; esset enim turbare ordinem, et imperium in imperio ponere.

Dicimus *regulariter*; in jure enim excipitur: 1. si contumacia sit tam manifesta, ut non egeat cognitione cause; tunc enim ipsa res per se interpellat. Vel si causa jam sit cognita in proprio territorio; jam enim Episcopus jus acquisivit; 2. si censura feratur per modum præcepti aut statuti ad vitanda delicta communia; cum nullus tunc interveniat strepitus judicialis; 3. si Episcopus sit injuste expulsus a sua Diœcesi (modo ab Ordinario loci licentiam petat, ne videatur dominium agere ubi dominus non est, licet eam non obtineat); neque enim sine culpa est jure suo privandus (Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 21).

Q. 2. *An Episcopus, in propria Diœcesi existens, possit ferre censuras in suum subditum, qui in aliena Diœcesi delinquit; vel in non subditum, qui delinquit in propria Episcopi Diœcesi?*

R. Ad 1: Si censura feratur per præceptum particolare, subditus ligabitur etiam in aliena Diœcesi delinquens, ut probabilius tuentur Croix, Layman Sporer et Suarez contra Continuatorum Tournely, Roncaglia, Avila et Holzman: ratio est, quia præceptum immediate afficit personam ubicumque sit. Necesse tamen est, ut ipse ante transgressiōnem fuerit monitus, nempe ut sciat datum esse tale præceptum sub pena censuræ, ut sic dici possit contumax: quod quidem satis fit per particolare edictum. Esset, v. g., si Episcopus speciali mandato typis dato Sacerdotibus sub pena suspensionis ipso facto vetuerit, ne Missam

absolvant breviorem horæ quadrante. — Si vero lata sit per modum statuti seu legis generalis, quæ quidem afficit locum, non ligatur uti patet: quo sensu Bonifacius VIII ait, non incurrire excommunicatio nem latam contra furantes a suo Ordinario eum, qui extra ejus territorium furaretur. Excipe: nisi delictum censeatur commissum in propria Diœcesi, uti est de censura lata in eos, qui non resident, vel ad Synodum non accedunt. Vel si Episcopus censuret Clericum, qui tali Ecclesiæ assistere debeat, et extra Diœcesim sit, et renuat assistere; ratio autem est, quia peccatum non residentiae intra proprium territorium censemur consummari (*V. Liguori, Hom. Apost., tr. XIX, n. 5.*)

R. Ad 2: Etsi peregrini, qui, peccant in aliena Diœcesi, non incurvant censuram, quam illius Diœcesis Episcopus jam inflxit in taliter peccantes, cum non sint ejus subditi; possunt tamen hic et nunc censura puniri: quod jure merito constitutum est, ut sic coercentur mali. Sed requiritur, ut non agatur de persona exempta: item ut Episcopus eum antequam e territorio discedat, citatione præveniat; tunc enim non subditus ratione judicii inchoati subjectus illi remanet.

Prælati regulares possunt censurare suos subditos quocumque loco existentes; quia eorum jurisdictio est magis personalis, quam territorialis. Etiam Episcopi possunt Regulares licet exemptos censurare, nempe si delinquunt extra clausuram vel Ecclesiam propriam, quia exemptio respicit directe locum, non personas (*Liguori, Op. Mor., I. VII, n. 594; VII, n. 23.* — *Bouix, De judicis, p. I.*)

160. An (quæres) censura possit esse injusta, sed valida? Si injustitia censura se teneat tantum ex parte excommunicantis, uti si censuram ferat ob verum crimen, quod revera censuram meretur, sed id superior agat ex odio, ex invidia, ex privata vindicta, etc.; censura servanda est et timenda: *Sententia pastoris*, ait S. Gregorius Magnus, *sive justa sive injusta sit, timenda est.* (*Homil. 6 in Evang.*) Sane tunc deficit solummodo in accidentalí. — Si vero censura injusta sit, quia deficit in substantialibus, nullius est roboris; si tamen in foro externo valida appareret, esset exterius servanda, ad vitandum scandalum et judiciorum perturbationem.

161. Quæres: *Quomodo se gerere debet dubitans circa censuram?* Cum distinctione: vel dubitat utrum censuram incurrerit; vel utrum ab ea sit absolutus, aut appellationem interposuerit. — Si 1, præcluso scandalo, si dubium vinci non possit debita inquisitione, dubitans de censura se gerere potest perinde ac si eam minime incurrerit; quia ipse possidet in hoc casu propriam libertatem, et *in dubio melior est conditio possidentis*. Ita Layman, Roncaglia, Mazzotta, Holzman, Salmantenses, Sanchez, etc. — Si 2, haberi debet tanquam censura in nodatus ob contrariam rationem; cum possessio in hoc casu stet pro

censura. Idem dicendum si dubitetur de potestate Superioris, qui illam jam pacifice teneat (*V. Liguori, Op. Mor., I. VII, nn. 66, 67.*)

An quis possit censuris pluribus simul innodari? Affirmative; sicut enim potest quis plura perpetrare peccata specie, numero et gravitate diversa, ita et diversis ligari censuris; est commune cum D. Thoma (p. 3, q. 22, a. 6). Imo probabilius propter unum delictum potest quis ligari a diversis, a jure et ab homine, a Papa et Episcopo, ita ut ab utroque debeat absolvi. Sicut reus catenis obstrictus ab uno, nihil prohibet quominus possit devinci novis catenis ab alio. Hinc si quis Clericum occideret in loco, ubi homicidium sub censura Episcopali est prohibitum, esset censuratus a Papa et ab Episcopo; a Papa ob injuriam in Clericum, ab Episcopo ob homicidium in hominem (*V. Liguori, Op. Mor., I. VII, n. 28, ubi plures casus.*)

(H) Page 70.

162. Celebris Bulla *Cœnæ* (quæ incipit *Pastoralis Romani Pontificis vigilantia*) est antiquissima, de cuius origine certo non constat: jam a Paulo III, an. 1556, publicabatur Romæ singulis annis feria V in *Cœna Domini*; ac propterea dicta fuit Bulla *Cœnæ*. Quæ tamen, uti dicunt, nunquam fuit recepta in Hispania, neque in Germania (neque Venetiis juxta aliquos), neque in Gallia. Lata est propter tria: tum ut servetur *integritas fidei catholicæ et romani Principatus*; tum *unio fidelium cum Christo ejusque Vicario*; tum *societas inter ipsos fideles*. Bullam exponunt inter ceteros Bonacina, Duardus, Palaus, Abreu, *Instructio parochi*. — Ferraris, *V. Bulla Cœnæ* (artic. novus Cassimensis).

Casus autem his versibus contrahuntur:

Hæretici; a Papa appellantes, atque piratæ;
Augens vectigal; vel Breve falsificans.
Hostibus arma ferens; seu victim qui amovet urbe;
Quos Papa aut pietas aut sua causa ciat.
Præsulibus gravis, ad laicos et sacra trahentes;
Prælati, Ecclesiæque usurpans jura, onus et qui
His statuit; laicus Clerum si crimine damnat.
Sedis Apostolicæ terras quique occupet atrox:
Hos omnes Domini *Cœna* anathema ligat.

Etsi a tempore Clementis XIV, non amplius Romæ publicetur Bulla *Cœnæ*, ut prius erat in more singulis annis; adhuc tamen pergit obligare, et passim ab omnibus citatur pro iis locis, ubi jam erat in vigore